แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนในการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อมลภาวะที่เป็นพิษ

People's Land Use Guidelines for Incinerating Waste and Burning Agricultural Crops Affect Toxic Pollution

ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม[1]
Thitaporn Noynalum

(วันที่ส่งบทความ:28 มิถุนายน 2566,วันที่แก้ไขบทความ:23 สิงหาคม 2566,วันที่ตอบรับบทความ:8 กันยายน 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการหาคำตอบแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนในการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้สอดรับกับการบริหารจัดการมลภาวะทางอากาศ โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก โฟกัสกรุ๊ป เพื่อนำคำตอบไปจัดทำเป็นกฎหมายท้องถิ่น

ข้อค้นพบการวิจัย อำนาจตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการมาจากกฎหมายว่าด้วยกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ให้อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการแก่เจ้าหน้าที่รัฐ โดยคำตอบที่ได้มานำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตรที่กำหนดอำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การวิจัยเสนอแนะให้มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตร พ.ศ. 2566 ที่ได้เสนอมานั้นเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการชุนชน ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน

คำสำคัญ: เผาขยะ พืชไร่ทางการเกษตร มลภาวะที่เป็นพิษ มาตรการส่งเสริม

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมลThitaporn.n@nsru.ac.th.
Lecturer of the Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. E-mail thitaporn.n@nsru.ac.th

Abstract

The purpose of this research article is to find answers to the land use practices of the people in waste burning and agricultural crops. with the participation of government agencies local government organizations and the public in order to comply with the management of air pollution The research methodology is qualitative research consisting of document research in-depth interview focus group in order to bring the answers to the preparation of local laws

The research findings were that the legal authority of local government organizations in administration came from the law on formulation of plans and procedures for the decentralization of power to local government organizations, 1999, and the law on the establishment of local government organizations. for the preparation of local ordinances that give power and duty to government officials

The answers have led to the preparation of a local ordinance on the management of waste burning and burning of agricultural crops that defines the authority of local government organizations and the participation of the people in order to achieve resource utilization. Smarter and Sustainable

The research suggests the issuance of a local ordinance on the management of waste burning and agricultural burning of crops B.E. 2023 Has the authority to manage the community. together with government officials and the public

Keywords: Burn waste, Agricultural Crops, Toxic Pollution, Supporting Measures

บทนำ

ปัจจุบันชุมชนเมืองมีการขยายพื้นที่ออกมายังเขตชานเมืองทำให้มีการสร้างหมู่บ้านจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัยในโครงการต่าง ๆ มีการซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อทำบ้านจัดสรรขนาดเล็กขนาดกลางและขนาดใหญ่ เมื่อเมืองมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ก็ทำให้มีคนเข้ามาอยู่อาศัยและซื้อบ้านที่อยู่อาศัยตามโครงการหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เมืองมีการขยายพื้นที่ชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น แต่วิถีชีวิตของคนเมืองกับส่วนทางกับคนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมหรือชุมชนดั้งเดิม

อยู่อาศัยในบริเวณชุมชนมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษได้รับที่ดินเป็นมรดกตกทอดในถิ่นที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาดั้งเดิม วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม โดยประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา ปลูกข้าว ปลูกอ้อย เผาถ่าน ฯลฯ เมื่อสังคมเมืองมีการขยายตัวเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นโดยรอบของตัวเมืองนครสวรรค์ แต่วิถีชีวิตคนและชุมชน ยังมีวิถีชีวิตแบบเดิมในการประกอบอาชีพยังปฏิบัติในการดำรงชีวิตแบบเดิม ๆ หมู่บ้านจัดสรรก็จะรายล้อมอยู่กับผู้คนในชุมชนเดิมที่ประกอบอาชีพการเกษตร การเติบโตของชุมชนเมืองกับชุมชนท้องถิ่น จากเมื่อก่อนเผาขยะ และเผาเศษวัชพืชทางการเกษตรเหลือใช้ในที่ดินโล่ง ๆ ของตนเองซึ่งตนเองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือเป็นเจ้าของผู้มีสิทธิครอบครอง หรือเป็นผู้ใช้ประโยชน์บนที่ดินในฐานะผู้เช่าทรัพย์ ก็มีความเคยชินกับการเผาขยะและเศษวัชพืชเหลือใช้แบบเดิม ๆ แต่ปัญหาของการเผาขยะหรือพืชไร่นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนซึ่งเป็นสังคมการเกษตรเปลี่ยนจากเดิมกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชนจำนวนมากที่มีการอพยพถิ่นฐานเข้ามา เนื่องจากเป็นคนในนครสวรรค์โดยกำเนิด หรือคนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในตัวเมือง หรือย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่นมาซื้อบ้านเป็นที่อยู่อาศัย ปรากฏว่าการเผาขยะ เศษวัสดุจากพืชไร่ ก็จะส่งผลกระทบในการอยู่อาศัยของคน เพราะชาวบ้านที่ทำการเกษตรรอบหมู่บ้านจัดสรร ก็ยังคงเผาขยะในเวลาช่วงกลางวันและเผาขยะในช่วงเย็น ยิ่งในช่วงฤดูหนาวอากาศในชั้นบรรยากาศก็จะต่ำมาก ควันพิษซึ่งก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ก็จะลอยต่ำมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะมีการเผาขยะ เผาพืชไร่เหลือใช้ในฤดูไหนก็ตาม มลภาวะเป็นพิษทางอากาศก็ยังมีผลต่อการสูดดมเข้าไปในร่างกาย และเป็นผลต่อสุขอนามัย การเผาพืชไร่ต่าง ๆ เศษวัสดุจะลอยขึ้นในอากาศและตกอยู่ในบ้านเรือนประชาชน ส่งผลต่อภาวะเรือนกระจกในอากาศ ส่งผลเสียต่อการเป็นโรคทางเดินหายใจ และมีก๊าซคาร์บอนไดอ๊อกไซด์เป็นจำนวนมากที่ลอย ปนเปื้อนอยู่ในอากาศ ส่งผลต่อการเป็นโรคมะเร็ง และระบบทางเดินหายใจได้ ถึงแม้จะมีการร้องเรียนต่อหน่วยงานรัฐ เช่น เจ้าที่ตำรวจ หรือ องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก ดำเนินการเพียงแค่ระงับเหตุที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไป ปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับดำเนินการแก้ไขที่ถูกต้องถูกวิธี

การใช้ประโยชน์บนที่ดินของตนเองนั้นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้มีสิทธิครอบครองหรือผู้เช่า หรืออาศัยสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์นั้นมีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๖ แต่การใช้ทรัพย์นั้นต้องไม่กระทบสิทธิหรือละเมิดสิทธิตามกฎหมายของผู้อื่น แต่ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่าชาวบ้านยังคงใช้สิทธิในการเผาขยะ เผาพืชไร่ทางการเกษตรที่เหลือใช้บนที่ดินของตนเอง ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ได้รับมลพิษที่เป็นพิษทางอากาศ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาที่เกิดในชุมชนที่มีผลกระทบต่อสุขภาพระยะยาวจึงต้องการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ ระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ บุคคลที่เป็นเจ้าของบ้านจัดสรร และหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐ

และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้อง ให้สามารถหาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน
3. เพื่อจัดทำ Model Law รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเผาขยะและพืชทางการเกษตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษา จากเอกสารกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งตำราทางวิชาการ หนังสือ รายงาน วิจัย บทความทางกฎหมาย ตัวบทกฎหมาย วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเผาขยะและพืชทางการเกษตร โดยผู้ศึกษาได้นำเครื่องมือ ของการวิจัยในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชากรผู้มีส่วนได้เสียมาใช้ประกอบ การวิจัยด้วย โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชน เป็นต้น นอกจากนั้นวิจัยนี้ยังนำรูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) มาใช้ประกอบการจัดทำวิจัยข้อบัญญัติท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเผาขยะและพืชทางการเกษตร เพื่อให้ผลการวิเคราะห์และยกร่างกฎหมายมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น

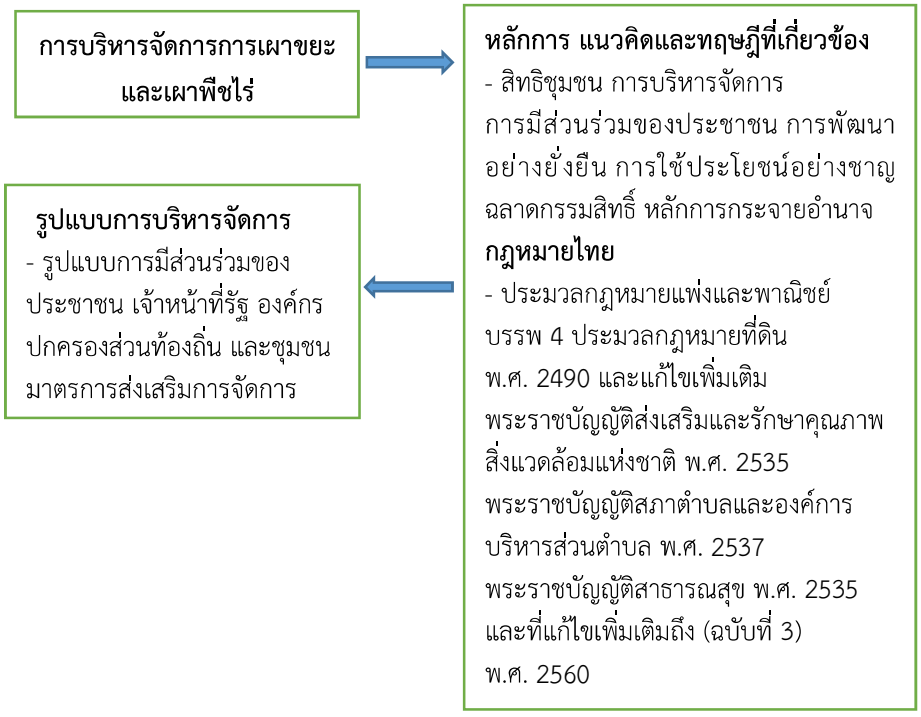
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการจัดทำวิจัยนี้มีการศึกษาการวิจัยมีขอบเขตคลอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ด้านหลักการ ทฤษฎี และแนวคิด และกฎหมายไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

3. ขอบเขตประชากร ประชากรในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วย นักวิชาการด้านกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชน เกษตรกร จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) แสดงความคิดเห็นการยืนยันความครบถ้วนของประชากรที่เกี่ยวข้อง เหมาะสมกับการพัฒนารูปแบบแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเผาขยะและพืชทางการเกษตร จำนวน 15 คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษา ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิด

การบริหารจัดการการเผาขยะและเผาพืชไร่เศษวัสดุเหลือใช้จากการทำการเกษตร มาตรการการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ประกอบการ เพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและยั่งยืนและส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม, 2566

ผลการวิจัย

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าประชาชนในพื้นที่เผาขยะทำการเผาขยะ และเผาพืชไร่เศษวัสดุเหลือใช้จากการทำการเกษตร ในพื้นที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง และมีการเช่าที่ดินของผู้อื่นอยู่อาศัยและทำการเกษตร และที่ดินของสาธารณะ มีการจัดการเผาขยะในที่โล่งโดยไม่ถูกวิธี แต่ควันไฟและเศษควันผิวดำปลิวไปติดบ้านเรือนประชาชน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน เจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 จะเห็นได้ว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินของตนไม่ว่าจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือเกิดสัญญาตามสัญญาเช่าทรัพย์ การให้อยู่อาศัยที่ดิน จะเห็นได้ว่ากรรมสิทธิ์ หมายถึง

ทรัพยสิทธิแสดงความเป็นเจ้าของในทรัพย์สิน บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ทุกชนิด ที่ดินซึ่งจะมีกรรมสิทธิ์ได้แก่ ที่ดินมีโฉนด โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วนั้น (บัญญัติ สุชีวะ, 2566) สิทธิครอบครอง หมายถึง สิทธิครอบครองในฐานะเป็นเจ้าของ โดยการทำประโยชน์หรือการถือครอง แต่ไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ โดยรัฐจะออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือหลักฐานที่เรียกชื่ออย่างอื่นให้ เช่น น.ส.3 และ น.ส. 3 ก. (บัญญัติ สุชีวะ, 2566) สิทธิใช้สอยทรัพย์สิน หมายถึง การใช้สอยทรัพย์สินจะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย จะต้องไม่เป็นการใช้สิทธิทำความเสียหายเดือดร้อนผู้อื่น (บัญญัติ สุชีวะ, 2566)

การก่อเหตุรำคาญในการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตร ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 25 ในกรณีที่มีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงหรือผู้ที่ต้องประสบกับเหตุนั้นดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ

(1) แหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ ที่อาบน้ำ ส้วม หรือที่ใส่มูลหรือเถ้า หรือสถานที่อื่นใดซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมหรือหมักหมมสิ่งของมีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษ หรือเป็นหรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(3) อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงานหรือสถานที่ประกอบการใดไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษหรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือ ละอองสารเป็นพิษอย่างพอเพียงจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(4) การกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน ฝุ่น ละออง เขม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใด จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

จะเห็นได้ว่า เขม่า เถ้า จากการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตรส่งผลต่ออันตรายของประชาชน ซึ่งกฎหมายดังกล่าวให้องค์กรของรัฐมีมาตรการการบังคับใช้กฎหมายการควบคุมละอองสารพิษ แต่ยังไม่เพียงพอต่อความปลอดภัยของประชาชน จึงควรมีมาตรการโดยตรงทางกฎหมายตราขึ้นมารองรับการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตรในตำบลนครสวรรค์ตกโดยใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

มาตรา 28 ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออก คำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และถ้าเห็นว่าสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับเหตุ

รำคาญนั้น หรือสมควรกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในอนาคต ให้ระบุไว้ในคำสั่งได้

ในกรณีที่ไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมี อำนาจระงับเหตุรำคาญนั้นและอาจจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีก และถ้าเหตุรำคาญเกิดขึ้นจากการกระทำการละเลย หรือการยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น

ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นในสถานที่เอกชนอาจเกิดอันตราย อย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือมีผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะออกคำสั่งเป็นหนังสือห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้หรือยินยอมให้บุคคลใดใช้สถานที่นั้น ทั้งหมดหรือบางส่วน จนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าได้มีการระงับเหตุรำคาญนั้นแล้วก็ได้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน เพียงแต่เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหนังสือห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองมิให้กระทำการเผา เพื่อระงับเหตุรำคาญ กลิ่น ควัน เขม่าและเถ้า ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ปัญหาหมอกควัน ปนเปื้อนทางอากาศก็ยังคงอยู่ เพราะเกษตรกรและประชาชน ก็ยังคงเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตรอยู่

เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำนา เผาพืชไร่ทางการเกษตรหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว โดยใช้วิธีจุดไฟเผาตอซังข้าว เพื่อจะได้ไถ่กลบและเตรียมดินทำนา (เก่งกาญ สำราญหมาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2566)

เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่อ้อย เผาพืชไร่ทางการเกษตรหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว โดยใช้วิธีจุดไฟเผาต้นอ้อย เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต จะได้ลดค่าจ้างตัดอ้อย (จันทร์ สำราญน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2566)

เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เผาพืชไร่ทางการเกษตร วัชพืช กิ่งไม้ เศษไม้ และต้นไม้ โดยวิธีการจุดไฟเผา เพื่อความสะดวกในการเตรียมดินเพาะปลูก (ศรีชาญ เกิดเดช, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2566)

การเผาขยะในครัวเรือน มีการเผาขยะที่เหลือใช้จากครัวเรือน โดยใช้วิธีกองกับพื้นดินและจุดไฟเผา โดยเผากลางแจ้ง ควันไฟก็ลอยไปตามอากาศ (นาท บุญแจ่ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2566)

กำหนดมาตรการเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและประสานงาน ระหว่างส่วนราชการและเอกชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กระจายอำนาจกฎหมายหลายฉบับแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบังคับใช้

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดตั้งขึ้นนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2554) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 66 – 68 โดยอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สามารถนำมาปรับใช้กับการจัดการพื้นที่ตามขอบเขตอำนาจปกครองได้แก่อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (3) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักการกระจายอำนาจด้วยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 23 ตำบลมีอำนาจดำเนินการ (3) จัดให้มีและรักษาทางระบายน้ำ และรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำและที่สาธารณะรวมทั้งขจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (4) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร ด้วยขอบเขตแห่งกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ชุมชนในท้องที่ ซึ่งกฎหมายที่ใช้บังคับขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตกนั้น ควรออกข้อบัญญัติให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน

มาตรการการบริหารจัดการการเผาขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก ประชาชน และเกษตรกร โดยมีมาตรการร่วมกัน ดังต่อไปนี้

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการหรือการดำเนินการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการโดยสมัครใจในขั้นตอนต่าง ๆ ขององค์กรภาครัฐ โดยมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อพัฒนาประเทศ เช่น ร่วมในการคิดร่วมในการตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบติดตามในระหว่างการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และพราวพรรณราย มัลลิกะมาลย์, 2555)

สิทธิชุมชน หมายถึง ชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชนโดยการใช้ประโยชน์ การดูแล มีการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน (นันทพล กาญจนวัตน์, 2555)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงนำมาใช้การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต และการใช้หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด รู้จักถนอมในการใช้ เพื่อให้มีไว้ใช้เพื่อใช้ได้อย่างยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง (ดนัยณัฐ จิระวัฒนาสมกุล, 2563)

การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด หมายถึง การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ชาติ โดยที่สามารถคงไว้ซึ่งคุณค่าทางธรรมชาติของระบบนิเวศไว้ได้ (ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม, 2563) เพราะชุมชนในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนก็ต้องใช้และให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์ เพื่อให้ทรัพยากรและระบบนิเวศวิทยาที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ยังคงมีทรัพยากรใช้และหมุนเวียนต่อไป เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมมาบูรณาการในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เป็นการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างชาญฉลาดเพื่อให้ทรัพยากรดินและมลภาวะทางอากาศที่ปลอดจากฝุ่น ละอองและหมอกควัน ให้ลดน้อยลงส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของประชาชน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก กล่าวว่า พบว่าในเขตพื้นที่ปกครองมีการประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกพืชสวน และมีการเผาขยะตามบ้านของตนเองตามวิถีชีวิต มีการเผาตอซังข้าว อ้อย เผาพืชไร่ มีปัญหาหมอกควัน เขม่า ปลิวรอยไปตามบ้านเรือนประชาชน และได้รับการร้องเรียนจากชุมชนเรื่องการเผาขยะ เผาพืชไร มีการแนะนำให้ความรู้ในการเผาขยะและเผาพืชไร่ การเฝ้าระวัง ตรวจตราการเผาพืชไร่ของประชาชน (พัฒน์พร โอบอ้อม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มีนาคม 2566)

ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์ กล่าวว่า ปัญหาจากการเผาขยะ เผาพืชไร่นั้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และกระทบต่อมลภาวะที่เป็นพิษทางอากาศ ฝุ่นละออง เขม่าควัน มีการรณรงค์และให้คำแนะนำกับประชาชนให้ลดการเผาขยะและเผาพืชไรทางการเกษตร (คณิต รัตนวัฒน์กุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2566)

การเผาขยะ เผาพืชไร่ทางการเกษตรได้รับผลกระทบจากปัญหาการเผาขยะและเผาพืชไร่ของประชาชน และเขม่าเศษวัสดุ ติดเสื้อผ้า ปลิวเข้ามาในบ้าน และควันไฟ ทำให้เกิดการหายใจติดขัด (อารีย์ ชายสินธุ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มีนาคม 2566)

การเผาขยะ เผาพืชไร่ทางการเกษตรได้รับผลกระทบต่อการเผาพืชไร่ของประชาชน มีมลภาวะที่เป็นพิษทางอากาศ และสุขอนามัย หายใจติดขัด มีเขม่าคันตามบ้านเรือน ติดเสื้อผ้า เขม่าตกใส่ถังน้ำ เขม่าตามพื้นบ้านในบริเวณบ้านที่อยู่อยู่อาศัยจำนวนมาก (รังสรรค์ หล้าคำจ้า, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มีนาคม 2566)

การเผาขยะกระทบต่อสุขอนามัย เป็นมลภาวะทางอากาศที่เป็นพิษ มีการร้องเรียนเจ้าพนักงานตำรวจให้ดำเนินการจับกุม และร้องเรียนให้องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตกดำเนินการเรื่องดังกล่าวเพื่อแก้ไขปัญหาระยะยาว (วิมลพร ระเวงวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มีนาคม 2566)

การเผาขยะกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ เป็นมลภาวะทางอากาศที่เป็นพิษ พบเขม่า ควันไฟ กลิ่น ระบบการหายใจติดขัด ลอยมาตามอากาศ (สุกัญญา คงสูน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2566)

ดังนั้นควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก และผู้ประกอบการหมู่บ้านจัดสรร เกษตรกรและประชาชน มีการประสานประโยชน์ร่วมกันในชุมชนและมีการบริหารจัดการการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางเกษตรโดยถูกวิธีลดภาวะที่เป็นพิษทางอากาศแก่ชุมชน

3. การจัดทำ Model Law รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการเผาขยะและพืชทางการเกษตร

โดยใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน เกษตรกร ผู้ประกอบการหมู่บ้านจัดสรร เจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตร ดังต่อไปนี้

(1) การให้ความรู้แก่ประชาชนและเกษตรกร

(2) การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน เกษตรกร ปัญหาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อการเผาขยะและเผาพืชไร่ทางการเกษตร

(3) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำเศษวัสดุเหลือใช้จากการทำการเกษตรมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ทำเกษตรอินทรีย์

(4) ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการเผาขยะในเตาเผาดิน และเศษวัสดุพืชไร่ก่อประโยชน์แปรรูป

(5) การกำหนดรูปแบบให้เกษตรกร ประชาชน ในการเผาขยะโดยเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
โดยการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตร

(6) ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการเผาหน้าดินทำให้แร่ธาตุในดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูบำรุงรักษาหน้าดิน

(7) ส่งเสริม รณรงค์ให้เผาขยะและเผาพืชไร่อย่างถูกวิธี และกำหนดระยะเวลาการเผา

อภิปรายผล

แนวทางรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อการควบคุม และใช้แนวทางการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ประชาชน ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต ระบบทางเดินหายใจ มลภาวะที่เป็นพิษ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เกิดสภาวะเรือนกระจก ลดการเผาพืชไร่เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรดินให้คุ้มประโยชน์ รักษาแร่ธาตุในดิน เป็นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและยั่งยืน และประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการหมู่บ้านจัดสรร ประชาชน ชุมชน และเจ้าหน้าที่รัฐ

การวิจัยได้ข้อสรุปให้ตราข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการจัดการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตร เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก นำไปตราเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นให้มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย

ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น
ว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตร พ.ศ. ....

โดยที่เป็นการสมควรตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก ว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล.....

อาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น .....โดยความเห็นชอบของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น..... และผู้ว่าราชการจังหวัด .....จึงได้ตราข้อบัญญัติท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและพืชไร่ทาการเกษตร” พ.ศ. ....

ข้อ 2 ข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้ให้ใช้บังคับในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก เมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และประกาศโดยเปิดเผยที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตกในข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

ข้อ 3 ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก รักษาการตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

หมวด 1

ข้อ 4 ในข้อบัญญัตินี้

“การเผา” หมายความว่า การจุดไฟเผาขยะมูลฝอย หญ้าแห้ง ต้นไม้ หรือสิ่งอื่นใดอันเป็นเหตุให้เกิดควัน ความร้อน สิ่งมีพิษ ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า จนเป็นเหตุให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่น ๆ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้าง ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยประชาชนได้ และให้หมายถึงรังสี ความร้อน แสง สี กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่น ๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ที่ดินของเอกชน” หมายความว่า ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของประชาชน

“ที่หรือทางสาธารณะ” หมายความว่า สถานที่หรือทางซึ่งไม่ใช่เป็นเอกชนและประชาชนสามารถใช้ประโยชน์หรือใช้สัญจรร่วมกันได้

“ที่ดินของสาธารณะ” หมายความว่า ที่ดินซึ่งไม่ใช่ของเอกชนและประชาชน

“เจ้าพนักงานท้องถิ่น” หมายความว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นแต่งตั้งให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามข้อบัญญัตินี้

“เจ้าพนักงานสาธารณสุข” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

หมวด 2
เจ้าพนักงานท้องถิ่น

ข้อ 5 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) โฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติข้อบัญญัตินี้

(2) สอดส่องและกวดขันไม่ให้มีการฝ่าฝืนโดยเคร่งครัดตามข้อบัญญัตินี้

(3) ตักเตือนผู้กระทำความผิดหรือสั่งให้ผู้กระทำความผิดระงับ และแก้ไข หรือขจัดสภาพอันอาจให้เกิดเพลิงไหม้ หรือความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยให้หมดไป

(4) รายงานการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดซึ่งไม่เชื่อฟัง เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการปรับตามข้อนี้

ข้อ 6 ห้ามผู้ใดเผาขยะมูลฝอย อ้อย พืชไร่ พืชสวน ตอซังข้าวหรือสิ่งอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นการเผาในที่ดินของตน หรือที่ดินสาธารณะหรือทางสาธารณะ หรือป่าไม้ ประการที่น่าจะทำให้เกิดควันหรือฝุ่นละออง อันเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและอันตรายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

ข้อ 7 หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจจัดการตามความจำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการเผา การป้องกันการลุกลามของไฟหรือดำเนินการใด ๆ กับสภาพพื้นที่เสี่ยงต่อการไฟไหม้ เช่น การทำแนวไฟ การตัดถาง การรื้นถอนเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น

หมวด 3
บทกำหนดโทษ

ข้อ 8 ผู้ใดขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือเจ้าพนักงานตามข้อ 5 หรือ ข้อ 6 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทถ้วน

ข้อ 9 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท ตามที่กำหนดไว้ในบทกำหนดโทษแห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ข้อ 10 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นประกาศและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตกทราบถึงการปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้

ประกาศ ณ วันที่.. .... พ.ศ. ....
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก ....

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลักดันเป็นข้อบัญญัติว่าด้วยการบริหารจัดการการเผาขยะและพืชไร่ทางการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการชุมชนอย่างถูกต้อง โดยมีส่วนร่วมชองประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษากฎหมายผังเมืองในการบริหารจัดการโซนพื้นที่ในการสร้างหมู่บ้านจัดสรร เพื่อให้เกิดการรองรับการเติบโตชุมชนเมืองที่จะกระทบวิถีของสังคมเกษตรกรรม

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2564). หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพ. วิญญูชน.

เก่งกาญ สำราญหมาย. (2566, 22 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง], หมู่บ้านท่าทอง ตำบลนครสวรรค์ตก.

คณิต รัตนวัฒน์กุล. (2566, 21 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์.

จันทร์ สำราญน้อย (2566, 22 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง], หมู่บ้านท่าทอง ตำบลนครสวรรค์ตก.

ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม. (2563). ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ดนัยณัฐ จิระวัฒนาสมกุล. (2563). กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

นาท บุญแจ่ม. (2566, 22 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง], หมู่บ้านท่าทอง ตำบลนครสวรรค์ตก.

นันทพล กาญจนวัตน์. (2555). ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการลดและขจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บัญญัติ สุชีวะ. (2565). *คำอธิบายประมวลกฎหมายทรัพย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). สำนักพิมพ์พลสยาม พริ้นติ้ง ประเทศไทย.

พัฒนพร โอบอ้อม. (2566, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลนครสวรรค์ตก, องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก.

รังสรรค์ หล้าคำจา (2566, 24 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง], หมู่บ้านท่าทอง ตำบลนครสวรรค์ตก.

วิมลพร ระเวงวัลย์. (2566, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. หมู่บ้านแลนด์ดี้โฮม ตำบลนครสวรรค์ตก.

ศรีชาญ เกิดเดช. (2566, 22 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. หมู่บ้านแลนด์ดี้โฮม ตำบลนครสวรรค์ตก.

สุกัญญา คงสูน. (2566, 31 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. หมู่บ้านดีพร้อม ตำบลนครสวรรค์ตก.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และพราวพรรณราย มัลลิกะมาลย์. (2555). *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมืองเพื่อลดภาวะโลกร้อน.* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อารีย์ ชายสินธุ์. (2566, 24 มีนาคม). สัมภาษณ์ โดยฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม [การบันทึกเสียง]. หมู่บ้านแลนด์ดี้โฮม ตำบลนครสวรรค์ตก, องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ตก.